

VERDENS GANG

27 juni 1945

Rettsoppgjøret.

Au Erik Solem.

FOR å forstå fullt ut det rettsoppgjør som skal foretas med landssvikene er det nødvendig å kjenne til de lovregler vi hadde før krigen og de som er utgitt som provisoriske anordninger under krigen av Kongen, dvs. Kongen i statsråd.

Først nevner jeg krigsartiklene i den militære straffelov. Av særlig betydning er her § 80 som nevner en rekke eksempler på krigsforrederi, som f. eks. å oppføre som velviser eller kjentmann for fienden, og § 87 som bl. a. rammer den befalingsmann som overgir seg og sitt mannskap til fienden uaktet det ennå var utsikt til å kunne slå seg igjennom eller til å få unnsættning. Straffen etter § 80 er fengsel fra 10 år inntil på livstid eller dødsstraff, og etter § 87 fengsel fra 5 år til inntil på livstid eller dødsstraff.

Som en vil forstå vil krigsar-

tiklene vesentlig få betydning for handlinger som er begått under krigshandlingene fra 9. april til 7. juni 1940. Disse sakene vil sannsynligvis for den aller største del bli behandlet ved krigsrett.

De bestemmelser i den alminnelige straffelov som får særlig betydning ved oppgjøret med landssvikene er §§ 98 og 86.

Straffelovens § 98 lyder «Den som søker å bevirke eller medvirke til at rikets statsforfatning ved ulovlige midler forandres straffes med hefte i 5 år.» Den høyeste straff er hefte i 20 år. Ved en provisorisk anordning av 30. oktober 1941 er det imidlertid åpnet adgang til å idømme tvangsarbeid for ikke lang tid som hefte, eller fengsel, så det altså for forbrytelse mot § 98 kan idømmes tvangsarbeid fra 5 til 20 år.

Den vanlige tolkning av § 98 går ut på at den ikke bare gjelder

endring av den grunnlovsmessige rett, men i det hele tatt enhver endring av det statlige liv uten hensyn til om det er bestemt ved grunnloven eller ved annen lovgivning. Overfor medlemmer av N.S. blir da spørsmålet om dette parti har søkt å endre rikets statsforfatning. Her er først og fremst av betydning Quislings opptreden den 9. april 1940, da han utroper seg selv til statsminister og utnevner en regjering til tross for at Kongen, regjeringen og stortinget oppholdt seg på Hammar og Elverum og utøvet sin myndighet derfra.

Som hjemmel for denne mildest talt egenmektige opptreden påberopte Quisling seg sin stilling som «fører» for Nasjonal Samling. Han gjorde altså gjeldende at Nasjonal Samling sto bak ham og var grunnlaget for hans opptreden.

NESTE gang Nasjonal Samling offentlig blir påberopt som grunnlag for en endring i det statlige liv er ved Terbovens tale av 25. september 1940, da han forkynner at alle andre politiske partier er opphørt og forbudt og N. S. er det eneste tillatte politiske parti. Nasjonal Samling ble anført som grunnlag for ordningen med kommissariske statsrå-

der. Disse fikk en utstrakt lovgivningsmyndighet, som bl. a. ble benyttet til å endre vårt over hundreårige demokratiske kommunalstyre til nazistisk førerstyre.

Ved statsakten av 1. februar 1942 ble endelig vår statsforfatning totalt endret, riktignok uten at grunnloven ble nevnt. I sin representant for det norske folk, uttaler Quisling bl. a. om den av ham etablerte ordning: «Den betegner ikke den endelige regjeringsform som vi akter å gjennomføre.» Videre heter det: «Det kan spørres med hvilken rett opptrer Nasjonal Samling og vår nasjonale regjering således som representert for det norske folk, og som utøver av den offentlige makt og myndighet?»

På det kan med rette svares at Nasjonal Samling er den eneste lovlige politiske organisasjon i dette land etter at alle de andre både har begått landsforrederi og er opphørt eller rømt. Vår bevegelse er i dag rettslig sett den eneste legitime norske statsberende myndighet.

Som en ser er organisasjonen Nasjonal Samling igjen grunnlaget for det angrepet på statsforfatningen som Quisling hadde foretatt og som han bebuder at

han vil gjennomføre i videre utstrekning.

Et ennå kraftigere uttrykk for Nasjonal Samlings betydning har en i Quislings lov av 12. mars 1942, der det heter: Nasjonal Samling er det statsberende parti og fast forbundet med staten.»

Så fremt Quislings handlinger gjennom okkupasjonstiden er straffbare etter straffelovens § 98, fordi han har forsøkt å bevirke at rikets statsforfatning blir endret, er hvert enkelt medlem også ansvarlig under forutsetning av at deres medlemskap har medvirket til den straffbare handling. Her er det av vekt at Quisling — og i september 1940 Terboven — alltid ved sine angrep har påberopt seg at de hadde Nasjonal Samling bak seg.

Når det gjøres gjeldende at de enkelte medlemmer er straffrettslig ansvarlige for disse angrep på det statlige liv, vil det ikke si at en straffer medlemmene for deres politiske oppfatning. Ved Quislings opptreden på vegne av Nasjonal Samling helt fra 9. april 1940 er samlingen gått over fra å være et lovlig politisk parti til å bli en organisasjon som har til mål å endre statsforfatningen, og det er dette som er straffbart når det ikke blir gjort

med lovlige midler. Det middel til som her ble brukt, nemlig den tyske våpenmakt, var imidlertid ikke lovlig etter norsk rett. Straffelovens § 86 første ledd lyder: «Med hefte i minst 3 år eller med fengsel fra 3 år inntil på livstid, straffes den som rettsstridig bærer våpen mot Norge, eller som under en krig hvori Norge deltar, eller med sådan krig for øye yter fienden bistand i råd eller dåd eller svekker noen med Norge forbunnet stats stridsstyrke.»

Vilkåret for å anvende bestemmelsen er at Norge deltar i krigen, og det er vel ingen som for alvor vil benekte at Norge har vært i krig med Tyskland fra 9. april 1940. Under diskusjonen om denne lovbestemmelse er det stundom gjort gjeldende at bare kan gjelde når det foregår akutte strids handlinger i landet og ikke under en langvarig okkupasjon som den vi har underdølig. Bestemmelsen holder ikke noe holdpunkt for en slik innkrenket tolking som også vilde føre til nok så meningsløse resultater. Det har den lid vært krigstilstand mellom Norge og Tyskland, og vi hadde enkelte akutte krigshandlinger og andre kunne når som helst brutt ut. Det vilde være merkelig med lovlige midler. Det middel til som her ble brukt, nemlig den tyske våpenmakt, var imidlertid ikke lovlig etter norsk rett. Straffelovens § 86 første ledd lyder: «Med hefte i minst 3 år eller med fengsel fra 3 år inntil på livstid, straffes den som rettsstridig bærer våpen mot Norge, eller som under en krig hvori Norge deltar, eller med sådan krig for øye yter fienden bistand i råd eller dåd eller svekker noen med Norge forbunnet stats stridsstyrke.»

Vilkåret for å anvende bestemmelsen er at Norge deltar i krigen, og det er vel ingen som for alvor vil benekte at Norge har vært i krig med Tyskland fra 9. april 1940. Under diskusjonen om denne lovbestemmelse er det stundom gjort gjeldende at bare kan gjelde når det foregår akutte strids handlinger i landet og ikke under en langvarig okkupasjon som den vi har underdølig. Bestemmelsen holder ikke noe holdpunkt for en slik innkrenket tolking som også vilde føre til nok så meningsløse resultater. Det har den lid vært krigstilstand mellom Norge og Tyskland, og vi hadde enkelte akutte krigshandlinger og andre kunne når som helst brutt ut. Det vilde være merkelig med lovlige midler. Det middel til som her ble brukt, nemlig den tyske våpenmakt, var imidlertid ikke lovlig etter norsk rett. Straffelovens § 86 første ledd lyder: «Med hefte i minst 3 år eller med fengsel fra 3 år inntil på livstid, straffes den som rettsstridig bærer våpen mot Norge, eller som under en krig hvori Norge deltar, eller med sådan krig for øye yter fienden bistand i råd eller dåd eller svekker noen med Norge forbunnet stats stridsstyrke.»

Vilkåret for å anvende bestemmelsen er at Norge deltar i krigen, og det er vel ingen som for alvor vil benekte at Norge har vært i krig med Tyskland fra 9. april 1940. Under diskusjonen om denne lovbestemmelse er det stundom gjort gjeldende at bare kan gjelde når det foregår akutte strids handlinger i landet og ikke under en langvarig okkupasjon som den vi har underdølig. Bestemmelsen holder ikke noe holdpunkt for en slik innkrenket tolking som også vilde føre til nok så meningsløse resultater. Det har den lid vært krigstilstand mellom Norge og Tyskland, og vi hadde enkelte akutte krigshandlinger og andre kunne når som helst brutt ut. Det vilde være merkelig med lovlige midler. Det middel til som her ble brukt, nemlig den tyske våpenmakt, var imidlertid ikke lovlig etter norsk rett. Straffelovens § 86 første ledd lyder: «Med hefte i minst 3 år eller med fengsel fra 3 år inntil på livstid, straffes den som rettsstridig bærer våpen mot Norge, eller som under en krig hvori Norge deltar, eller med sådan krig for øye yter fienden bistand i råd eller dåd eller svekker noen med Norge forbunnet stats stridsstyrke.»

102277